

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Медичний факультет
Кафедра анатомії, нормальної та патологічної фізіології

СИЛАБУС

нормативного освітнього компонента

Нормальна анатомія людини (за професійним спрямуванням)

(назва освітнього компонента)

підготовки бакалавра (на основі ПЗСО, НРК 5)

(назва освітнього ступеня)

спеціальності I7 Терапія та реабілітація

(код і назва спеціальності)

спеціалізація I7.02 Ерготерапія

(код і назва спеціалізації)

освітньо-професійної програми Ерготерапія

(назва освітньо-професійної освітньо-наукової/освітньо-творчої програм)

Силабус освітнього компонента «Нормальна анатомія людини (за професійним спрямуванням)», підготовки бакалавра (на основі повної загальної середньої освіти, НРК 5), галузі знань – І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення, спеціальності – І7 Терапія та реабілітація, за освітньо-професійною програмою – Ерготерапія, спеціалізація – І7.02 Ерготерапія

Розробник:

Романюк Альона Павлівна – доцент кафедри анатомії, нормальної та патологічної фізіології, кандидат біологічних наук, доцент

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

(Грейда Н. Б.)

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри анатомії, нормальної та патологічної фізіології

протокол № 1 від 16 вересня 2025 року

Завідувач кафедри:

(Поручинський А. І.)

© Романюк А. П., 2025 р.

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	I Охорона здоров'я та соціальне забезпечення, I7 Терапія та реабілітація, I7.02 Ерготерапія Ерготерапія, Бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 240/8		Рік навчання – 1-й
		Семестр – 1-ий
ІНДЗ: <u>немає</u>		Лекції – 40 год.
		Лабораторні – 54 год.
		Самостійна робота – 130 год.
		Консультації – 16 год.
	Форма контролю – екзамен	
Мова навчання	Українська	

II. Інформація про викладачів

Романюк Альона Павлівна

Кандидат біологічних наук,

Доцент,

Доцент кафедри анатомії людини

Тел. 0509914516, romaniuk.alona@vnu.edu.ua

Дні занять: <https://ps.vnu.edu.ua/cgi-bin/timetable.cgi>

Апончук Людмила Степанівна

Кандидат біологічних наук,

Доцент кафедри анатомії людини

Тел. 0669039702, Ljudmyla.Aponchuk@vnu.edu.ua

Дні занять: <https://ps.vnu.edu.ua/cgi-bin/timetable.cgi>

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація ОК.

Силабус освітнього компонента Нормальна анатомія людини за професійним спрямуванням розроблений для здобувачів освіти спеціальності I7 Фізична терапія, ерготерапія, спеціалізації I7.02 Ерготерапія. Освітній компонент передбачає ґрунтовне вивчення будови тіла людини на макро- та мікроскопічному рівнях із урахуванням функціональних і клінічних аспектів, необхідних для подальшого опанування професійних дисциплін. Основна увага зосереджена на анатомічних основах рухової діяльності, структурних особливостях опорно-рухового апарату, нервової та серцево-судинної систем, які мають вирішальне значення у роботі фізичного терапевта. Матеріал силабусу подано у логічній послідовності: від загальних закономірностей анатомічної організації організму до системного аналізу органів та їх функціональних комплексів.

Освітній компонент Нормальна анатомія людини за професійним спрямуванням формує у студентів цілісне уявлення про морфологічні основи життєдіяльності людини, необхідні для розуміння механізмів руху, функціонування органів і систем, а також їх змін при патологічних станах. Освітній компонент забезпечує засвоєння фундаментальних знань про будову тіла, які слугують базою для подальшого опанування фізіології, клінічних дисциплін та практичної діяльності фізичного терапевта. Вивчення анатомії сприяє розвитку аналітичного мислення, клінічного бачення та здатності поєднувати морфологічні особливості з функціональними

можливостями організму. Таким чином, освітній компонент створює теоретичне підґрунтя для розуміння механізмів рухової активності, профілактики та реабілітації, що має ключове значення у професійній підготовці майбутніх ерготерапевтів.

Силабус призначений для здобувачів освіти спеціалізації Ерготерапія, може бути використаний науково-педагогічними працівниками та фахівцями у сфері охорони здоров'я та соціального забезпечення.

2. Постреквізити: після закінчення вивчення освітнього компоненту знання, уміння і навички здобуті здобувачами освіти можуть бути корисними для засвоєння освітнього компонента Функціональна анатомія у терапії і реабілітації, Нормальна фізіологія людини (за професійним спрямуванням), Долікарська медична допомога, Біомеханіка та клінічна кінезіологія (за професійним спрямуванням).

3. Мета і завдання освітнього компоненту.

Метою викладання освітнього компоненту Нормальна анатомія людини (за професійним спрямуванням) є формування наукових уявлень про анатомічні основи функціональної діяльності всіх систем організму людини як єдиного цілого у взаємозв'язку з оточуючим середовищем, розвивати вміння аналізувати будову, топографію, походження органів залежно від виконуваних ними функцій, розуміти об'єднуючу роль нейрогуморальної регуляції у забезпеченні цілісності людського організму, його вікові зміни.

Основними *завданнями* вивчення освітнього компоненту Нормальна анатомія людини (за професійним спрямуванням) є:

- вивчити будову тіла людини, поклавши в основу системний та морфофункціональний принципи його будови, на основі сучасних досягнень макро- і мікроскопічної анатомії (морфології);
- у процесі вивчення анатомії людини через філо- та онтогенез розглянути індивідуальні, статеві та вікові особливості організму, анатомо-топографічні взаємовідношення органів, розкривши поняття робочих, життєзабезпечуючих та інтегруючих систем людини;
- при вивченні анатомії окремих органів, систем органів та апаратів прививати здобувачам освіти синтетичне розуміння будови організму в цілому, тобто всебічно розкрити взаємозв'язок і взаємозалежність окремих частин організму;
- розвинути уміння застосовувати анатомічні знання у професійній діяльності фізичного терапевта;
- підготувати базу для подальшого вивчення фізіології, патології, клінічних дисциплін і практичних аспектів реабілітації.

4. Компетентності. Програмні результати навчання. Soft skills.

Інтегральна компетентність.

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері професійної діяльності ерготерапевта з відновлення активності та участі осіб різних вікових, нозологічних та професійних груп, які стосуються ментальних, сенсорних, нейромязовоскелетних, кардіо-респіраторних та інших функцій організму.

Загальні компетентності.

ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмовою.

ЗК 06. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 10. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Результати навчання.

РН 01. Застосовувати знання та розуміння доказової бази та філософського підґрунтя щодо природи, значення та цінності заняттєвої активності та участі, пояснювати їхній взаємозв'язок зі здоров'ям, добробутом, заняттєвою та соціальною справедливістю.

РН 02. Інтегрувати у практичну діяльність знання типового розвитку людини, станів здоров'я, медичної термінології, патологічних процесів, які стосуються різних структур та функцій організму, принципів відновлення та одужання, протипоказань і застережень для безпечної та ефективної професійної практики.

РН 04. Аналізувати вплив особистих факторів, цінностей, переконань та духовності, функцій і структур організму, аспектів фізичного, соціального, культурного та інституційного середовища на заняттєву активність і участь.

Soft skills та їх формування через результати навчання.

1. Критичне та аналітичне мислення (формується через результат навчання: здатність аналізувати будову опорно-рухового апарату та нервової системи у зв'язку з можливими обмеженнями у виконанні повсякденних дій).

2. Комунікативні навички (формується через результат навчання: уміння пояснювати пацієнтові значення анатомічних структур для рухів і функцій, використовуючи зрозумілу мову).

3. Просторове мислення та візуалізація (формується через результат навчання: здатність відтворювати просторові співвідношення м'язів, кісток і суглобів у контексті виконання побутових чи професійних дій).

4. Командна робота та колаборація (формується через результат навчання: участь у міждисциплінарних дискусіях, спільне опрацювання анатомічних завдань і клінічних прикладів у групі).

5. Етична культура та емпатія (формується через результат навчання: усвідомлення цінності людського тіла, формування толерантності у ставленні до пацієнта та повага до його індивідуальних особливостей).

6. Самонавчання та тайм-менеджмент (формується через результат навчання: здатність організовувати власний час для опанування складного матеріалу та використовувати додаткові джерела знань для практики ерготерапії).

7. Цифрова грамотність (формується через результат навчання: уміння працювати з цифровими атласами, 3D-моделями, симуляціями рухів для аналізу ергономіки та функціональних можливостей людини).

8. Презентаційні навички (формується через результат навчання: здатність готувати короткі презентації чи пояснення щодо впливу анатомічних структур на виконання рухів у побуті та праці).

5. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Лаб.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю / Бали (5 балів)
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Опорно-руховий апарат						
Тема 1. Вступ до анатомії людини. Методи дослідження осі, площини.	14	2	-	8	-	УО+Т+ВЛЗ / 5
Тема 2. Скелет як частина опорно-рухового апарату. Артросиндесмологія.		2	2		-	
Тема 3. Скелет тулуба.	8	2	2	4	-	УО+Т+ВЛЗ / 5
Тема 4. Скелет голови – череп.	11	2	4	4	1	УО+Т+ВЛЗ / 5 (x2)
Тема 5. Скелет верхньої та нижньої кінцівки.	9	-	4	4	1	УО+Т+ВЛЗ / 5 (x2)

Тема 6. Мієлогія. Загальна характеристика м'язової системи.	12	2	-	8	-	УО+Т+ВЛЗ / 5
Тема 7. М'язи голови і шиї.		-	2		-	
Тема 8. М'язи тулуба. Дихальні м'язи.	7	-	2	4	1	УО+Т+ВЛЗ / 5
Тема 9. М'язи верхньої і нижньої кінцівок.	9	-	4	4	1	УО+Т+ВЛЗ / 5 (x2)
Разом за змістовим модулем 1	70	10	20	36	4	5 балів
Змістовий модуль 2. Внутрішні органи						
Тема 10. Вступ до спланхнології. Шлунково-кишковий тракт.	16	2	2	10	1	УО+Т+ВЛЗ / 5
Тема 11. Залози травлення. Очеревина, її значення і похідні.		-	-		1	
Тема 12. Система органів дихання.	9	2	2	4	1	УО+Т+ВЛЗ / 5
Тема 13. Система сечових органів.	8	2	2	4	-	УО+Т+ВЛЗ / 5
Тема 14. Статева система.	9	-	2	6	1	УО+Т+ВЛЗ / 5
Разом за змістовим модулем 2	42	6	8	24	4	5 балів
Змістовий модуль 3. Серцево-судинна. Ендокринна система						
Тема 15. Серцево-судинна система.	13	2	-	8	-	УО+Т+ВЛЗ / 5
Тема 16. Серце. Судини малого кола кровообігу.		-	2		1	
Тема 17. Артерії великого кола кровообігу.	12	2	4	4	2	УО+Т+ВЛЗ / 5 (x2)
Тема 18. Вени великого кола кровообігу. Кровообіг у плода.	11	2	4	4	1	УО+Т+ВЛЗ / 5 (x2)
Тема 19. Лімфатична система, її будова і функції.	8	2	2	4	-	УО+Т+ВЛЗ / 5
Тема 20. Залози внутрішньої та змішаної секреції. Органи кровотворення та імунної системи.	8	2	2	4	-	УО+Т+ВЛЗ / 5
Разом за змістовим модулем 3	52	10	14	24	4	5 балів
Змістовий модуль 4. Нервова система. Органи чуттів						
Тема 21. Загальна анатомія нервової системи. Спинний мозок. Спинномозковий сегмент.	10	2	2	6	-	УО+Т+ВЛЗ / 5
Тема 22. Головний мозок.	11	2	2	6	1	УО+Т+ВЛЗ / 5
Тема 23. Провідні шляхи головного і спинного мозку. Лімбічна та екстрапірамідна системи і ретикулярна формація.	10	2	2	6	-	УО+Т+ВЛЗ / 5
Тема 24. Черепномозкові нерви.	20	2	-	12	1	УО+Т+ВЛЗ / 5
Тема 25. Периферична нервова система. Спинномозкові нерви. Соматичні сплетення.		2	2		1	
Тема 26. Вегетативна нервова система. Симпатична і парасимпатична її частини.	11	2	2	6	1	УО+Т+ВЛЗ / 5

Тема 27. Органи чуттів. Зоровий аналізатор. Слуховий аналізатор та аналізатор рівноваги.	14	2	2	10	-	УО+Т+ВЛЗ / 5
Разом за змістовим модулем 4	76	14	12	46	4	5 балів
Усього годин/Балів	240	40	54	130	16	5 балів

Форми контролю*: УО – усне опитування; Т – тести; ВЛЗ – виконання лабораторного завдання.

Методи навчання: вербальні методи (пояснення, розповідь, лекція, бесіда, усне опитування); візуальні методи (демонстрація анатомічних препаратів, муляжів, плакатів, відеоматеріалів, мультимедійних презентацій); практичні методи (виконання лабораторних робіт, замальовка анатомічних структур, складання схем, таблиць); інтерактивні методи (робота в малих групах, дискусії); самостійна робота здобувачів освіти (опрацювання літератури, підготовка конспектів, виконання індивідуальних завдань, підготовка презентацій чи міні-досліджень); цифрові технології навчання (використання електронних атласів, 3D-моделей, віртуальних анатомічних столів, онлайн-тестування).

Теми лекційних занять

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Вступ до анатомії. Методи дослідження осі, площини.	2
2	Скелет як частина опорно-рухового апарату. Артросиндесмологія.	2
3	Анатомія скелета тулуба людини.	2
4	Скелет голови (череп): кістки, з'єднання та вікові особливості.	2
5	М'язова система людини: основи міології.	2
6	Вступ до анатомії внутрішніх органів. Органи травної системи.	2
7	Анатомія органів дихання.	2
8	Сечостатева система: будова та функції.	2
9	Будова серцево-судинної системи людини. Анатомія серця.	2
10	Артерії великого кола кровообігу.	2
11	Вени великого кола кровообігу. Кровообіг у плода.	2
12	Лімфатична система, її будова і функції.	2
13	Анатомія та функції залоз внутрішньої і змішаної секреції та органів кровотворення та імунної системи.	2
14	Загальна анатомія нервової системи: спинний мозок і спинномозковий сегмент.	2
15	Головний мозок людини: анатомічна структура та функціональні особливості.	2
16	Будова та роль провідних шляхів у головному і спинному мозку.	2
17	Анатомія черепномозкових нервів та їх роль у нервовій системі людини.	2
18	Соматичні сплетення та спинномозкові нерви: анатомія периферичної нервової системи.	2
19	Вегетативна нервова система: симпатична та парасимпатична частини.	2
20	Будова та особливості органів чуття: зір, слух, нюх, смак, дотик.	2
Всього разом		40

Теми лабораторних занять

№ з/п	Тема	Кількість
-------	------	-----------

		годин
1	Вступ до анатомії людини: анатомічна термінологія та номенклатура, осі й площини тіла; загальні уявлення про опорно-рухову систему, будову кісток та особливості їх з'єднань.	2
2	Скелет тулуба: особливості будови його кісток та способи з'єднання.	2
3	Череп людини: будова кісток мозкового та лицевого відділів і їхні з'єднання.	2
4	Склепіння та основа черепа.	2
5	Будова кісток плечового поясу та вільної верхньої кінцівки та їх з'єднання.	2
6	Будова кісток тазового поясу та вільної нижньої кінцівки та їх з'єднання.	2
7	М'язова система як активний компонент опорно-рухового апарату: будова м'язів голови та шиї.	2
8	М'язи тулуба: будова та функції в опорно-руховому апараті.	2
9	М'язи верхньої кінцівки: будова та функції в опорно-руховому апараті.	2
10	М'язи нижньої кінцівки: будова та функції в опорно-руховому апараті.	2
11	Анатомія травної системи: органи травного каналу, травні залози, очеревина.	2
12	Анатомія органів дихальної системи.	2
13	Анатомія органів сечової системи.	2
14	Анатомія органів статевих системи. Промежина.	2
15	Серцево-судинна система: будова стінки кровоносних судин, серце та його функціональні особливості, кола кровообігу.	2
16–17	Артерії великого кола кровообігу.	4
18–19	Вени великого кола кровообігу. Кровообіг у плода.	4
20	Анатомія лімфатичної системи.	
21	Анатомія ендокринної системи. Органи кровотворення та імунної системи.	2
22	Будова і функціональне значення нервової системи. Спинний мозок. Спинномозковий сегмент.	2
23	Головний мозок. Лімбічна та екстрапірамідна системи. Ретикулярна формація.	2
24	Провідні шляхи головного і спинного мозку.	2
25	Периферична нервова система: 12 пар черепно-мозкових нервів та спинномозкові нерви.	2
26	Вегетативна нервова система.	2
27	Органи чуття: зоровий, слуховий, смаковий аналізатори та аналізатор рівноваги.	2
Всього разом годин		54

6. Завдання для самостійного опрацювання.

Самостійна робота здобувача передбачає підготовку до лабораторних занять, теоретичне вивчення питань, що стосуються тем лекційних занять, які не увійшли до практичного курсу, або ж були розглянуті коротко. Завдання для самостійного опрацювання входять в структуру лабораторних занять та оцінюються в процесі поточного контролю на лабораторних заняттях та входить до переліку запитань до підсумкового контролю (екзамену).

Тема	Кількість годин
------	-----------------

Змістовий модуль 1. Опорно-руховий апарат, у тому числі: 1. Вступ в анатомію людини. 2. Топографічні лінії тулуба. Топографічні області тіла людини. 3. Класифікація аномалій і вад розвитку. 4. Вчення про кістки та їх з'єднання 5. Анатомічна і гістологічна будова кістки. Класифікація кісток. 6. Конституційні типи тіла людини. 7. Анатомія скелета тулуба. 8. Грудна клітка в цілому. Форми грудної клітки. 9. Будова очниці, її стінки. Сполучення очниці. 10. Скронева і підскронева ямки, крилоподібно-піднебінна ямка. Межі, стінки та сполучення. 11. Форми і типи черепа, його вікові і статеві особливості. 12. Скронева кістка. Будова лускатої, барабанної та кам'янистої частин. Барабанна порожнина. 13. Склепіння черепа. 14. Середній і задній відділи зовнішньої основи черепа. 15. Будова основи черепа (передня, середня і задня черепні ямки). 16. Будова порожнини носа, її стінки і сполучення. Приносові пазухи. Анатомія скелету верхньої кінцівки. 17. Відділи кисті. Будова кісток кисті. 18. Анатомія скелету нижньої кінцівки. 19. Відділи стопи. Будова кісток стопи. 20. Анатомічна будова тазу: відділи, стінки, апертури. 21. Будова м'яза як органа. Класифікації м'язів. Біомеханіка м'язової діяльності. 22. Допоміжний апарат м'язів (фасції, синовіальні сумки, синовіальні піхви, кістково-фіброзні канали). 23. Области тіла, границі між ними як зовнішні орієнтири для розуміння топографії м'язів 24. Рудиментарні та прогресивні м'язи верхньої та нижньої кінцівок. 25. Постава, її анатомічна і функціональна основи. Види постави. Сколіоз.	36
Змістовий модуль 2. Внутрішні органи, у тому числі: 1. Серозні порожнини тіла і їх розвиток (черевна порожнина, плевральна щілина). 2. Топографія внутрішніх органів. 3. Топографічні області і лінії тулуба. 4. Класифікація і коротка характеристика вад закладання та розвитку внутрішніх органів. 5. Листки очеревини та її похідні (зв'язки, заутки, сумки, заглибини, які вона утворює). 6. Регуляція кількості перитонеальної рідини, місця її скупчення при надлишку утворення. 7. Вікові особливості будови органів дихання. 8. Плацента, її зв'язок з маткою під час вагітності.	24
Змістовий модуль 3. Серцево-судинна. Ендокринна система, у тому числі: 1. Магістральні, екстраоргани кровеносні судини. 2. Закономірності топографії та галуження артерій і формування вен. 3. Класифікація судин за будовою стінки. 4. Венозні сплетення. 5. Анастомози ворітної вени з притоками верхньої і нижньої порожнистих вен.	24

6. Особливості будови кровоносного русла окремих органів: мозку, серця, легень, печінки, селезінки, нирок, ендокринних залоз. 7. Вени головного мозку. 8. З'єднання між внутрішньочерепними і позачерепними венами (диплоїтичні і емісарні вени). 9. Інтерреналова та хромафінна /адреналова/ системи наднирника: розвиток, топографія, морфологія і функції. Додаткові наднирники. 10. Парааортальні тільця, сонний гломус.	
Змістовий модуль 4. Нервова система. Органи чуттів, у тому числі: 1. Рефлекс. Проста і складна рефлекторні дуги. 2. Розвиток органів чуттів. 3. Розвиток нервової системи – елементи філо- і онтогенезу. 4. Оболонки спинного мозку. Спинномозкова рідина, її склад і функції. 5. Провідні шляхи головного і спинного мозку. 6. Соматичні сплетення (шийне, плечове, поперекове, крижово-куприкове), їх принцип формування та область іннервації. 7. Світло заломлюючі середовища ока. Апарат акомодатії і порушення зору. 8. Шлях зорового аналізаторів. 9. Структурно-функціональні особливості акомодатійного апарата ока у зв'язку з трудовою діяльністю і залежно від віку. 10. Спіральний кортіїв орган. Механізм сприйняття звуку. 11. Шлях слухового та вестибулярного аналізаторів. 12. Смаковий аналізатор. Будова рецепторів органа смаку. 13. Нюховий аналізатор. Шлях нюхового і смакового аналізаторів. 14. Аналізатор шкірного чуття. 15. Руховий аналізатор.	46
Разом	130

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо здобувача освіти полягає в послідовному та цілеспрямованому здійсненні навчального процесу на засадах прозорості, доступності, наукової обґрунтованості, методичної доцільності та відповідальності учасників освітнього процесу.

Вивчення освітнього компоненту передбачає постійну роботу здобувачів освіти на кожному занятті. Середовище під час проведення лекційних та лабораторних робіт є творчим, дружнім, відкритим для конструктивної критики та дискусії. Здобувачі освіти не повинні запізнюватися на заняття. На усіх заняттях (лекційних, лабораторних, самопідготовка тощо) відповідно до правил техніки безпеки здобувачі повинні бути одягненими в білі халати та перед початком заняття вимкнути звук засобів зв'язку (мобільний телефон, смарт-годинник тощо).

Здобувачі освіти повинні здійснювати попередню підготовку до лекційних та лабораторних занять згідно з переліком рекомендованих джерел та інтернет-ресурсів. До початку вивчення освітнього компонента необхідно встановити на мобільні пристрої або ноутбуки застосунки Microsoft Office 365 (Teams, Forms, One Note) для проходження тестування та роботу з доступними матеріалами курсу. Вхід для активації облікового запису відбувається через корпоративну пошту з доменом – @vnu.edu.ua. Корпоративна пошта з паролем видається методистом деканату медичного факультету.

Оцінювання здобувачів освіти здійснюється відповідно до [Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти галузі знань 22 Охорона здоров'я Волинського національного університету імені Лесі Українки](#).

В освітньому процесі застосовується дві шкали оцінювання: багатобальна (200-бальна) шкала та 4-бальна шкала. Результати конвертуються із однієї шкали в іншу згідно із нижче наведеними правилами.

Освітній компонент Нормальна анатомія людини (за професійним спрямуванням) слухають здобувачі протягом I семестру і по закінченні вивчення вони мають підсумковий контроль – екзамен. Максимальна кількість балів, яку може набрати здобувач освіти за поточну навчальну діяльність за семестр для допуску до екзамену становить 120 балів. Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати здобувач освіти за поточну навчальну діяльність за семестр для допуску до екзамену становить 72 бали. Якщо здобувач освіти за поточний контроль з ОК, форма контролю якого – екзамен, отримав менше, ніж 72 бали, він не допускається до екзамену. Він зобов'язаний доопрацювати всі види поточного контролю до ліквідації академічної заборгованості та набрати не менше 72 бали.

Якщо здобувач освіти за поточний контроль отримав більше, ніж 72 бали, але має невідпрацьовані практичні або лабораторні роботи, він не може бути допущеним до екзамену за основною сесією; до дати ліквідації академічної заборгованості здобувач освіти зобов'язаний відпрацювати пропущені практичні заняття чи лабораторні роботи. Якщо до ліквідації академічної заборгованості комісії здобувач освіти не набрав 72 бали, він не допускається до іспиту та відраховується з університету за академічну неуспішність або вивчає ОК повторно. Під час ліквідації академічної заборгованості здобувач освіти складає екзамен, який оцінюється від 0 до 80 з урахуванням мінімально допустимого балу на іспиті – 48. Розрахунок кількості балів проводиться на підставі отриманих здобувачем освіти оцінок за 4-бальною шкалою під час вивчення ОК впродовж семестру, шляхом обчислення середнього арифметичного, округленого до двох знаків після коми. Отримана величина конвертується у бали за 200-бальною шкалою для ОК за формулою: $CA \times 24$, де CA – обчислене середнє арифметичне, 24 – перевідний коефіцієнт для ОК, де форма контролю екзамен. Перевідний коефіцієнт (24) є результатом співвідношення двох систем оцінювання та визначається як результат ділення максимальної оцінки за результатами поточної роботи (120 балів) на максимальну оцінку за 5-бальною шкалою оцінювання.

Тестування відбувається у системі Microsoft Office (Forms) і передбачає відповідь здобувача на 10 питань. Здобувач отримає 1 бал, якщо 6–10 правильних відповідей; якщо менше як 6 – здобувач не отримує 1 бал. Якщо з технічних причин (відсутність інтернету, вимкнення світла тощо) виконується письмова робота для оцінювання висхідного рівня знань.

Виконання лабораторної роботи передбачає 1 бал, якщо студент виконав акуратні замальовки всіх рисунків із підписами, засвоїв тему та продемонстрував повні й правильні знання під час обговорення, оформив роботу відповідно до вимог.

Усне опитування передбачає 3 бали:

1 бал – студент відповідає неповно, з неточностями, відтворює лише основні поняття теми.

2 бали – студент відповідає в цілому правильно, але допускає окремі неточності, потребує уточнювальних запитань викладача.

3 бали – студент дає повну, логічну й аргументовану відповідь, правильно використовує термінологію та виявляє глибоке розуміння теми.

Загалом оцінка за лабораторне заняття (тему) є середньою арифметичною оцінкою цих трьох видів активності здобувача за 4-бальною шкалою.

Сукупність знань, умінь, навичок, компетентностей, які набуті здобувачем у процесі навчання з кожної теми орієнтовно оцінюється за такими критеріями:

– 5 ("відмінно") – здобувач бездоганно засвоїв теоретичний матеріал теми заняття, демонструє глибокі і всебічні знання відповідної теми, основні положення наукових джерел, логічно мислить і формує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

– 4 ("добре") – здобувач добре засвоїв теоретичний матеріал заняття, володіє основними аспектами з джерел, аргументовано викладає його; володіє практичними навичками, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при виконанні практичних навичок;

– 3 ("задовільно") – здобувач в основному опанував теоретичними знаннями навчальної теми, орієнтується в рекомендованих джерелах, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові

питання викликають у здобувача невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, припускається помилок при виконанні практичних навичок;

– 2 ("незадовільно") – здобувач не опанував навчальний матеріал теми, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в джерелах, відсутнє наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Самостійна робота включає в себе теоретичне вивчення питань, що стосуються тем лекційних занять, які не увійшли до практичного курсу, або ж були розглянуті коротко. Завдання для самостійного опрацювання входять в структуру лабораторних занять та оцінюються в процесі поточного контролю на лабораторних заняттях під час вивчення відповідних тем.

У разі наявності диплома молодшого спеціаліста (молодшого бакалавра) можливе зарахування (перезарахування) певної кількості годин (кредитів) відповідно до [Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки](#).

У разі наявності документа, що засвідчує навчання на сертифікованих курсах, онлайн-курсах, які дотичні до тем дисципліни, можливе зарахування певної кількості годин, відповідно до [Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки](#).

Також здобувачі освіти мають можливість отримати додаткові (бонусні) бали, наприклад: 5 балів – підготовка та подання конспекту з рекомендованої літератури з теми, або 5 балів – виконання індивідуального завдання (схеми, таблиці, опорний конспект), або 5 балів – підготовка короткої презентації чи реферату з поглибленим розглядом теми лабораторної роботи, або 5 балів – участь у науковому гуртку, конференції чи підготовка тез (за темою дисципліни), або 5 балів – створення навчального матеріалу для одногрупників (тести, картки для повторення, міні-кейси). Отримання бонусних балів можливе лише за один вид діяльності (максимально 5 балів) і сумується до поточного балу (за 200 бальною системою) в межах поточного оцінювання і не може перевищувати 120 балів.

У разі переходу на дистанційне навчання викладання курсу відбувається в команді освітнього середовища Microsoft Teams (Office 365) відповідно до [Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки](#) та додаткових розпоряджень ректорату.

На екзамен виносяться усі основні питання, завдання, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отримані знання.

Політика щодо академічної доброчесності. Здобувачам освіти необхідно дотримуватися морально-етичних правил: не пропускати аудиторних занять (у разі пропуску – причину підтвердити документально); не привласнювати чужу інтелектуальну працю; у разі цитування наукових праць, методичних розробок, результатів досліджень, таблиць та ін. необхідно вказувати посилання на першоджерело.

Науково-педагогічний працівник і здобувач освіти мають дотримуватись [ст. 42 Закону України «Про освіту»](#). Усі здобувачі освіти повинні ознайомитись із основними положеннями [Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки](#) та [Ініціативою академічної доброчесності та якості освіти – Academic IQ](#).

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Здобувач має отримати оцінку на кожному лабораторному занятті. У разі пропуску лабораторного заняття або отримання оцінки менше як 2 бали за всі види роботи на лабораторному занятті здобувач освіти зобов'язаний його відпрацювати у повному обсязі на консультаціях за графіком відпрацювання лабораторних занять упродовж двох тижнів з дати пропущеного заняття, але не пізніше останнього тижня у відповідному семестрі. Якщо здобувач освіти з ОК пропустив 5 пар, викладач не має права допустити його до наступного заняття, здобувач освіти зобов'язаний у деканаті взяти допусковий аркуш на відпрацювання і у 15-денний термін відпрацювати заняття. Якщо здобувач освіти не взяв допусковий аркуш відпрацювання або не відпрацював пропущені заняття у зазначений термін, він отримує попередження від деканату. За три попередження здобувач отримує догану. Якщо здобувач пропустив більше 50 % лекційних

занять без поважної причини, він змушений опрацювати їх самостійно та підготувати опорний конспект або презентаційний матеріал із пропущеного заняття.

Відвідування занять здобувачами є обов'язковим та дає можливість отримати задекларовані у Галузевому стандарті спеціальності І7 Терапія та реабілітація та у освітньо-професійній програмі Фізична терапія загальні та фахові компетентності, вчасно і якісно виконати завдання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, карантин, міжнародне стажування, тощо) навчання може відбуватись індивідуально (в on-line формі за погодженням із деканом факультету) або може бути відпрацьоване на консультаціях відповідно до встановленого графіку.

Терміни проведення екзамену визначаються [розкладом екзаменаційної сесії](#). У разі не складання екзамену, студент може перездати його двічі. Розклад ліквідації академічної заборгованості передбачений розкладом екзаменаційної сесії.

V. Підсумковий контроль

Форма підсумкового контролю успішності навчання – екзамен. Оцінювання знань здобувачів освіти здійснюється за результатами поточного контролю та іспиту. При цьому завдання із цих видів контролю оцінюються в діапазоні від 0 до 200 балів включно.

Підсумкова оцінка з дисципліни визначається як сума поточної оцінки (максимум – 120 балів) та оцінки за іспит (максимум – 80 балів) і становить 200 балів. У кожному екзаменаційному білеті є чотири питання (по одному з кожного змістового модуля). Відповідь за кожне з екзаменаційних питань оцінюється максимально у 20 балів. У відомості та індивідуальному навчальному плані здобувача в графі «оцінка за національною шкалою» проставляється загальна кількість балів (максимально – 200), яку здобувач отримав разом за поточний контроль (120 балів) та підсумковий контроль (80 балів).

Питання для підготовки до підсумкового контролю (екзамену):

1. Визначення анатомії і її місце в системі біологічних наук. Методи вивчення.
 2. Основні етапи в історії розвитку анатомії людини, їх представники.
 3. Поняття про основні стадії розвитку організму. Вікова періодизація.
 4. Поняття про органи, системи органів і апарати. Організм як єдине ціле.
 5. Визначення і роль скелета. Будова кістки як органа, її хімічний склад та фізичні властивості.
 6. Класифікація кісток скелета, їх будова, ріст.
 7. З'єднання кісток, їх види. Класифікація неперервних з'єднань.
 8. Суглоби, їх будова і класифікація.
 9. Анатомія хребта, будова і з'єднання окремих хребців між собою і з черепом. Рухи.
 10. Будова грудної клітки і її функціональне значення. З'єднання кісток грудної клітки.
- Вікові і статеві особливості.
11. Череп, характеристика в цілому, його відділи, статеві і вікові особливості.
 12. Кістки лицевого черепа і їх з'єднання.
 13. Кістки мозкового черепа і їх з'єднання.
 14. Скелет верхньої кінцівки, його відділи. Будова і з'єднання кісток плечового поясу.
 15. Будова і з'єднання кісток вільної верхньої кінцівки.
 16. Скелет нижньої кінцівки, його відділи. Будова і з'єднання кісток тазового поясу.
 17. Таз в цілому, його будова, з'єднання, розміри таза, статеві і вікові особливості.
 18. Будова і з'єднання кісток вільної нижньої кінцівки.
 19. М'язові тканини, їх класифікація, будова і функції.
 20. Скелетний м'яз як орган, його будова, функція і розвиток в онтогенезі.
- Допоміжний апарат.
21. Класифікація м'язів, їх робота.
 22. М'язи спини, їх класифікація і характеристика.
 23. М'язи грудей, їх класифікація і характеристика.
 24. М'язи живота, їх класифікація і характеристика.

25. Дихальні м'язи, їх класифікація і характеристика. Діафрагма.
26. М'язи голови, їх класифікація і характеристика. Особливості будови м'язів.
27. М'язи шиї, їх класифікація і характеристика.
28. М'язи плечового поясу та плеча, їх класифікація і характеристика.
29. М'язи передпліччя та кисті, їх класифікація і характеристика.
30. М'язи таза, їх класифікація і характеристика.
31. М'язи стегна, їх класифікація і характеристика.
32. М'язи гомілки та стопи, їх класифікація і характеристика.
33. Постава і її види в світлі анатомо-фізіологічної характеристики.
34. Класифікація систем організму, будова, функція.
35. Травна система, її функціональне значення і розвиток.
36. Ротова порожнина, її органи, будова і функції.
37. Глотка, її топографія, будова і функції.
38. Стравохід, його будова і функції.
39. Шлунок, його топографія, будова і функції.
40. Тонка кишка, її топографія, відділи, будова і функції.
41. Товста кишка, її топографія, відділи, будова і функції.
42. Травні залози, їх класифікація і функція.
43. Печінка, її топографія, будова і функціональне значення.
44. Підшлункова залоза, її топографія, будова та екзокринна функція.
45. Слинні залози, їх топографія, класифікація, будова і функції.
46. Очеревина, її морфологічна характеристика.
47. Система органів дихання, її відділи, будова, функції і розвиток.
48. Носова порожнина, її топографія, будова і функції. Приносіві пазухи, їх з'єднання з носовими ходами.
49. Гортань, її топографія, будова і функції.
50. Трахея, бронхи, їх топографія, будова і функції.
51. Легені, їх топографія, будова і функції. Бронхіальне і альвеолярне дерево легень.
52. Середостіння, його класифікація і органи.
53. Сечовидільна система, її будова, функціональне значення і розвиток.
54. Нирки, їх топографія, будова і функції.
55. Сечовидільні шляхи (сечовід, сечовий міхур, сечівник).
56. Місце вироблення і шляхи виведення сечі.
57. Загальний огляд чоловічих і жіночих статевих органів, їх класифікація і розвиток.
58. Чоловічі зовнішні статеві органи.
59. Внутрішні чоловічі статеві органи.
60. Місця вироблення і шляхи виведення сперми.
61. Зовнішні жіночі статеві органи.
62. Яєчник, його будова, топографія. Циклічні і вікові зміни яєчника.
63. Матка. Маткові труби. Піхва.
64. Промежина, анатомічні відділи, морфологічна характеристика.
65. Серцево-судинна система, її морфологічна характеристика.
66. Анатомо-функціональна характеристика судинного русла.
67. Топографія і морфологія серця. Проекція серця на грудну клітку.
68. Гістологічна будова стінки серця. Особливості міокарда. Перикард.
69. Провідна система серця, її функціональне значення.
70. Кровообіг та іннервація серця.
71. Філогенез та онтогенез серця. Аномалії (вади) його розвитку.
72. Кола кровообігу, їх функціональне значення.
73. Порівняльна анатомо-функціональна характеристика артерій та вен.
74. Судини мікроциркуляторного русла. Чудесна венозна і артеріальна сітки.
75. Анастомози та колатеральний кровообіг.

76. Топографія, відділи та гілки аорти.
77. Верхня порожниста вена.
78. Нижня порожниста вена
79. Вена воріт печінки.
80. Кровопостачання та лімфовідтік голови.
81. Кровопостачання головного і спинного мозку /кола Вілізія та Захарченко/, венозний відтік від мозку.
82. Кровопостачання та лімфовідтік органів ділянки ший.
83. Кровопостачання та лімфовідтік стінок грудної клітки.
84. Кровопостачання та лімфовідтік органів дихання.
85. Кровопостачання та лімфовідтік органів середостіння.
86. Кровопостачання та лімфовідтік стінки черевної порожнини і стінок таза.
87. Кровопостачання та лімфовідтік шлунка, підшлункової залози, печінки, селезінки.
88. Кровопостачання та лімфовідтік тонкої кишки.
89. Кровопостачання та лімфовідтік товстої кишки.
90. Кровопостачання та лімфовідтік сечового міхура.
91. Кровопостачання та лімфовідтік нирок і сечоводів.
92. Кровопостачання та лімфовідтік внутрішніх жіночих статевих органів.
93. Кровопостачання та лімфовідтік зовнішніх жіночих статевих органів.
94. Кровопостачання та лімфовідтік внутрішніх чоловічих статевих органів.
95. Кровопостачання та лімфовідтік зовнішніх чоловічих статевих органів.
96. Кровопостачання та лімфовідтік верхньої кінцівки. Поверхнева і глибока долонні дуги.
97. Кровопостачання та лімфовідтік нижньої кінцівки. Артеріальні сітки великих суглобів.
98. Кровопостачання та лімфовідтік ендокринних залоз.
99. Кровопостачання плода.
100. Склад та функції лімфи, лімфоутворення.
101. Загальна характеристика лімфатичної системи, її функції.
102. Судинне русло лімфатичної системи. Характеристика лімфатичних капілярів, судин, стовбурів та проток.
103. Парні лімфатичні стовбури, їх морфофункціональна характеристика.
104. Лімфатичні стовбури, їх морфофункціональна характеристика.
105. Анатомо-функціональна характеристика право лімфатичної протоки та грудної лімфатичної протоки.
106. Морфофункціональна характеристика лімфатичного вузла. Класифікація вузлів.
107. Центральні периферичні органи імуногенезу.
108. Периферичні органи імуногенезу.
109. Топографія та анатомо-морфологічна характеристика виличкової залози /тимусу/.
110. Лімфоїдні вузлики внутрішніх органів.
111. Кровотворні органи та органи імуногенезу, їх класифікація.
112. Філогенез та онтогенез ендокринних залоз.
113. Схема імуногенезу. Гуморальний та клітинний імунітет.
114. Селезінка.
115. Виличкова залоза.
116. Нервова система, її будова і функціональне значення.
117. Нейрони, їх будова, топографія і класифікація.
118. Спинний мозок, його топографія, будова і функції. Поняття про сегмент.
119. Спинномозковий нерв, його будова.
120. Поняття про рефлекторну дугу. Міжреберні нерви.
121. Шийне соматичне нерве сплетення, область іннервації.
122. Поперекове соматичне нерве сплетення, область іннервації.
123. Крижово-куприкове соматичне нерве сплетення, область іннервації.
124. Принцип соматичної іннервації органа.

125. Оболонки мозку. Місця вироблення та шляхи циркуляції мозкової рідини.
126. Будова і розвиток центральної нервової системи.
127. Відділи головного мозку, їх топографія, будова і функції.
128. Похідні ромбовидного мозку (мозочок, міст, довгастий мозок).
129. Середній мозок. Підкіркові центри.
130. Проміжний мозок. Гіпоталамус.
131. Анатомо-функціональна характеристика епіфіза та гіпофіза.
132. Кінцевий мозок. Поняття про стріопалідарну та лімбічну систему.
133. Великі півкулі головного мозку, їх будова і функції (частки, борозни, закрутки).
134. Кора великих півкуль головного мозку, її будова і функціональне значення. Поняття про кірковий аналізатор і функція аналізаторів I і II сигнальних систем.
135. Вегетативна нервова система, її класифікація, будова і функції.
136. Відмінності соматичної нервової системи від вегетативної.
137. Симпатична частина вегетативної нервової системи, її будова і функції.
138. Парасимпатична частина вегетативної нервової системи, її будова і функції.
139. Відмінності симпатичної нервової системи від парасимпатичної.
140. Принцип вегетативної іннервації органів.
141. Черепномозкові нерви, їх класифікація, вихід на основі мозку, черепа.
142. Чутливі нерви, їх ядра, область іннервації.
143. Рухові нерви, їх ядра, область іннервації.
144. III, V пари черепномозкових нервів, їх ядра, область іннервації.
145. VII, IX і X пари черепномозкових нервів, їх ядра, область іннервації.
146. Поняття про провідні шляхи, їх класифікація.
147. Загальний принцип будови чутливих шляхів.
148. Загальний принцип будови рухових шляхів.
149. Будова ока, його складові частини.
150. Очне яблуко, ядро і капсула ока, порушення зору (короткозорість, далекозорість, дальтонізм).
151. Допоміжний апарат ока, місця вироблення і шляхи виділення сльози.
152. Зоровий аналізатор (шлях).
153. Зовнішнє вухо, його будова і функції.
154. Середнє вухо, його будова і функції.
155. Внутрішнє вухо, його будова і функції. Шлях циркуляції пери- і ендолімфи.
156. Слуховий аналізатор (шлях).
157. Шлях рівноваги.
158. Смаковий аналізатор.
159. Нюховий аналізатор.
160. Шкіра, її будова і функціональне значення.
161. Залози внутрішньої секреції, їх класифікація, будова, функції.
162. Гормони, їх класифікація і функція. Гіперфункція та гіпофункція ендокринних залоз.
163. Щитоподібна та прищитоподібні залози, їх топографія, будова, функції.
164. Надниркові залози, їх топографія, будова, функції. Додаткові надниркові залози. Сонний гломус та парааортальні тільця, їх морфофункціональна характеристика.
165. Анатомо-функціональна характеристика залоз змішаної секреції (підшлункова залоза, статеві залози), їх топографія, будова, ендокринна функція.

VI. Шкала оцінювання знань здобувачів освіти

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
170–200	Відмінно	A	відмінне виконання
150–169	Дуже добре	B	вище середнього рівня
140–149	Добре	C	загалом хороша робота
130–139	Задовільно	D	непогано
120–129	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
0–119	Незадовільно	Fx	Необхідне перескладання

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна:

1. Анатомія людини. А. С. Головацький, В. Г. Черкасов. У трьох томах. Вінниця : Нова книга, 2019. 376 с.
2. Неттер Ф. Атлас анатомії людини / Під ред. проф. Л. Р. Матешук-Вацеба. Київ: Медицина, 2023. 655 с.
3. Пикалюк В. С., Лавринюк В. Є., Шевчук Т. Я., Апончук Л. С. Анатомія опорно-рухового апарату: Навчальний посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. 298 с.
4. Пикалюк В. С., Лавринюк В. Є., Шевчук Т. Я., Бранюк С. В. Нервова та ендокринна система. Органи чуття. Питання інтеграції системи організму: Навчальний посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. 274 с.
5. Пикалюк В. С., Лавринюк В. Є., Шевчук Т. Я., Шварц Л. О., Коржик О. В. Спланхнологія. Анатомія серцево-судинної системи. Органи імуногенезу: Навчальний посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. 300 с.

Додаткова:

1. Пикалюк В. С., Антонюк О. П., Романюк А. П., Шварц Л. О., Бранюк С. В. Нейроанатомія та органи чуття. Навчальний посібник. [Електронний ресурс]. Луцьк. 2025. 458 с. (Рекомендовано науково-методичною радою ВНУ імені Лесі Українки, протокол № 10 від 18.06.2025 р.). <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/28408>
2. Пикалюк В. С., Антонюк О. П., Романюк А. П., Шварц Л. О., Ломейко С. М. Анатомія імунної та лімфатичної систем. Навчальний посібник: [Електронний ресурс]. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки. 2025. 271 с. (Рекомендовано науково-методичною радою ВНУ імені Лесі Українки, протокол № 10 від 18.06.2025 р.). <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/28316>
3. Пикалюк В. С., Антонюк О., Романюк А. П., Соколюк В. М., Шварц Л. О. Стівбурові клітини: біологічні властивості та терапевтичний потенціал у регенеративній медицині. *Нотатки сучасної біології*, 9(1), 2025. С. 89–96. <https://doi.org/10.29038/10.29038/NCBio.25.1-7>
4. Пикалюк В. С., Слободян О., Сікора В., Антонюк О., Романюк А. П. Сучасні методи вивчення якісних та кількісних параметрів кісток. *Нотатки сучасної біології*, 1(7), 2024. С. 91–104. <https://journalbio.vnu.edu.ua/index.php/bio/article/view/638/517>
5. Романюк А. П., Романюк В. П., Шевчук Т. Я., Апончук Л. С., Майструк М., Кривов'яз С. Анатомічна освіта у реабілітаційних науках: сучасні виклики і шляхи вдосконалення. *Physical culture and sport: scientific perspective*, 2025 (2), С. 241–252. <https://doi.org/10.31891/pcs.2025.2.31>

6. Шевчук Т. Я., Пикалюк В. С., Романюк А. П., Апончук Л. С., Шварц Л. О., Третяк Х. С., Цуманець І. О. Тестові завдання з анатомії людини для самопідготовки. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2024. 167 с.

Інтернет-ресурси

1. Збірник 3D атласів з анатомії людини: [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.catfishanimationstudio.MuscularSystemLite&hl=uk&pli=1>
2. [Інтерактивна система віртуального зображення анатомічних об'єктів ТМ «Briolight».](#)
3. Нормальна анатомія людини (за професійним спрямуванням). [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://teams.microsoft.com/l/team/19%3ajdF5IjZl84WSWvOUyJWb_eyBwgxX72AQjuXsucpz02I1%40thread.tacv2/conversations?groupId=a2ebe851-4935-46ac-8e83-ebb303424ad2&tenantId=79cf2153-dcef-4e36-ab8c-89480b2366aa
4. Репозитарій Волинського національного університету імені Лесі Українки. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/>
5. Центр тестування – база ліцензійних тестових завдань Крок-1: website. URL: <https://www.testcentr.org.ua/uk/component/sppagebuilder/?view=page&id=2>